

1.10.2024

דברי פרידה מממלא מקום נשיא בית

המשפט העליון

כבוד השופט עוזי פוגלמן

התכנסנו היום כדי לציין את פרישתו של שופט, אשר הקדיש למעלה מארבעים שנים מחייו לשרות מדינת ישראל.

אני יכולה לשער, כי ארבעת העשורים של שירות המדינה היו בעיניו "כימים אחדים באהבתו אותה".

ממלא מקום הנשיא השופט עוזי פוגלמן הוא משרת ציבור, במלוא מובן המילה;

(אני אקרא לו בהמשך ברשותו, השופט פוגלמן)

ציוני מבטן ומלֵידָה; עם מחויבות נאמנה ובלתי מסוייגת לערכיה היסודיים של המדינה – כמדינה יהודית ודמוקרטית. אפתח בדברי תודה.

השופט פוגלמן, אני מודה לך בשמי, בשם הייעוץ המשפטי לממשלה והתביעה הכללית.

תודה מקרב לב על ארבעים שנות עבודה למען הציבור.

כפרקליט בפרקליטות המדינה;
כמנהל מחלקת בג"צים;

כשופט מחוזי שהקים את המחלקה
למשפט מנהלי בבית המשפט המחוזי
בתל-אביב;

וכמובן כשופט בבית המשפט העליון,
וכממלא מקום הנשיא.

===

הישגיו המקצועיים של השופט פוגלמן
רבים ומרשימים.

תרומתו לקידום המשפט במדינת
ישראל; לחיזוק עמוד השדרה המקצועי
של השירות הציבורי; ולהבטחת
האינטרס הציבורי כמו גם זכויות האדם
והיסודות הדמוקרטיים, לא תסולא בפז.

===

אין די בדקות הספורות שעומדות
לרשותי כדי להעמיק בדברים, כראוי
להם.

אבקש להתמקד בתיאור דמותו, כפי
שזו משתקפת בעיני משפטני השירות
הציבורי.

רבים מאוד מאיתנו עבדו לצדו לאורך
השנים והופיעו באולמו.

חלק מהאנשים שעמם עבד נמצאים כאן
היום.

===

השופט פוגלמן נמנה עם מתי המעט
שזוכים להערכה מקצועית ללא עוררין,
ובמידה שווה אהובים על הכל.

"דוגמה אישית" היא מושג חמקמק.

כיצד ניתן לזהות מי אכן משפיע לטובה
על סביבתו, מהווה מוקד ללמידה
ולחיקוי, משפר כל מקום שבו הוא
נוכח?

בעניינו של השופט פוגלמן הדברים
ברורים.

===

נאמר במשנה כי על שלושה דברים
העולם עומד, על הדין, ועל האמת ועל
השלום.

שלושתם נמזגו לאחד בעשייתו
ובאישיותו.

המשפטנים שעבדו לצדו, שהיו כפופים
לו או שהופיעו באולמו, שבו והתפעלו
מהשילוב הנדיר של מקצועיות לעילא
ולעילא וחתירה לגילוי האמת ולצדק.

זאת, מבלי לוותר, ולו במעט, על יעילות הדיון; מתינות; התנהלות נינוחה, צניעות, שכמו מנותקת מכישוריו יוצאי הדופן; וכבוד כלפי הזולת באשר הוא - בעלי דין, עורכי דין וצוות בית המשפט.

===

פרקליט העומד להופיע בדיון בפני השופט פוגלמן מתכונן באופן מיוחד. לא בשל חשש מביקורת או מהערה, אלא מתוך רצון להוכיח את עמידתו באמות המידה הגבוהות שנקבעו ושמצופות ממנו.

כאשר נאמר לפרקליט או למשפטן שכתובתו דומה לזו של פוגלמן; או שהטיעון המשפטי שלו מזכיר את סגנונו - נחשב הדבר למחמאה אדירה.

זוהי תמצית ההשפעה לטובה.
ההשראה. היכולת לגרום לאחר
להשתפר; לא מתוך יראה, אלא מתוך
כבוד והערכה שהכו שורשים.

===

לשופט פוגלמן היה משקל חשוב
בגיבוש דמותו של השירות המשפטי
הציבורי בישראל, כגוף מקצועי,
ממלכתי, עצמאי וא-פוליטי.

הוא חינוך דורות של משפטנים על ערכי
היסוד של השירות המשפטי הציבורי.

חובת האמונים של המשפטן בשירות
הציבורי היא כלפי הציבור. איננו
משפטנים מטעם; ואיננו חבים חובת
נאמנות אישית לאף אדם.

מתוך חובת האמונים הציבורית, עלינו לקדם את מדיניות הממשלה הנבחרת ולייצגה בערכאות. דעתנו האישית אינה מן העניין.

אך חובת האמונים הציבורית גם דורשת מאיתנו להקפיד על כך שהשלטון יפעל בגבולות הדין, ולהתריע בקול רם וצלול מפני שרירות שלטונית ופגיעה בזכויות אדם.

===

אין להתפלא על כך שבפסיקתו של השופט פוגלמן שזורה כחוט השני החשיבות יוצאת הדופן של עקרון שלטון החוק בשיטתנו המשטרית.

זוהי התפיסה הדמוקרטית היסודית
 לפיה אין מי שהוא מעל למשפט – הכל
 כפופים לחוק; מקטן ועד גדול; האזרח;
 הפקיד הזוטר; עובד הציבור רם הדרג;
 וכן גם הממשלה, שריה והעומד
 בראשה.

לא פחות ולא יותר מכל אחד אחר.

===

השופט פוגלמן משמש מזה כשנה
 בתפקיד ממלא מקום נשיא בית
 המשפט העליון.

הוא לא רצה בתפקיד החשוב, אך נדרש
 למלאו בשעת מבחן מהקשות שידעה
 המדינה.

===

מאז יום שבת ה-7.10.2023 אנחנו
נלחמים במי שמבקשים לכולתנו.

מלחמה מהקשות שידעה המדינה, אם
לא הקשה שבהן.

אנחנו מתמודדים עם כאב ואובדן.

אבל מבין הסדקים חודר גם אור.

מידי יום אנחנו נחשפים לגבורה של
לוחמינו; למופעים של ערבות הדדית;
ולכוחה של החברה האזרחית
הישראלית.

===

בהתקרב ראש השנה והתאריך שנצרב
לעד בזכרוננו - ה-7.10 - אני מבקשת
למסור את תנחומיי למשפחות הנופלים

והנרצחים. איבדנו את מיטב אנשינו
והצער עמוק. יהי זכרם ברוך.

נעשה כל הניתן כדי להיות ראויים להם.
אבקש לחזק את משפחות החטופים.
איני מסוגלת לדמיין את עוצמת הדאגה
והכאב שאתם חווים.

גדלנו לאורה של תפיסה לפיה כולנו
ערבים זה לזה. מתוך תפיסה זו, השבת
כל החטופים הביתה בהקדם, היא
חובה מוסרית יסודית שלנו כחברה.

אני מאחלת החלמה מהירה לפצועים;
ומודה מקרב לב לנשות ואנשי כוחות

הביטחון, ההצלה, המילואים, הרפואה,
ארגוני הסיוע, המתנדבים
ומשפחותיהם.

אתם מפיצים אור.

===

באופן טבעי, הקשב של מערכות
המדינה, הבקרה והחברה האזרחית,
מוסט כעת לצרכי המלחמה.

כולנו עושים כל מאמץ לסייע למערכות
הביטחון, ולמשלה להשיג את יעדי
המלחמה.

בה בעת תפקודה המקצועי והעצמאי
של מערכת המשפט חיוני.

הערנות הדמוקרטית מתחייבת עכשיו יותר מאי פעם.

הניסיונות לפרק את המנגנונים המשטריים ואת סדרי העבודה התקינים השומרים על זכויות האדם ושלטון החוק מורגשים ונוכחים.

זהו המשך ישיר של מה שכונה "הרפורמה המשפטית".

===

מדינת ישראל חזקה, העם בישראל חזק, אך למדנו כי הדמוקרטיה שלנו שברירית.

מול הכוח המשמעותי שבידי השלטון, אין בישראל מערכת משטרית כוללת ומובנית של איזונים ובלמים.

הרבה מאוד תלוי בעצמאותם של בתי המשפט בכלל ובית המשפט העליון במיוחד.

המשמעות של בית משפט עליון מוחלש או מותש בשל דילולו היא שלטון ללא בקרה.

פגיעה בזכויות אדם בהכרח;

והתעצמותן של תופעות מסוכנות –

כמו קידום מקורבים על בסיס קשרים

ולא על בסיס כישורים;

אי-שוויון בהשתתפות בנטל המלחמה,
מחד, ובהנאה ממשאבי המדינה,
מאידך;

ושחיתות שלטונית.

תופעות שתוצאתן המתחייבת היא
פגיעה באזרחי המדינה ובחוסנה של
המדינה.

===

בפסק הדין בעניין ביטול עילת הסבירות
אחז השופט פוגלמן את השור בקרניו –

הוא הבהיר כי במבנה המשטרי שלנו,
בית המשפט הוא הכתובת של האזרח
שנפגע משרירות שלטונית.

אין לאזרח כתובת אחרת.

===

השופט פוגלמן שמר, גם בתפקידו
האחרון, על יכולתה של מערכת
המשפט לבצע את תפקידה המשטרי.

הוא התמודד עם ניסיונות תדירים
להקשות על תפקודה ולהחלישה.

יש להודות לו על המאבק למען ישראל
יהודית ודמוקרטית, ולמען יכולתה של

מערכת המשפט להעניק לאזרח את
השירות שהוא זכאי לו. הציבור כולו
חייב לו תודה.

===

אולם, האמת צריכה להיאמר –
נשיא בית המשפט העליון הוא לא עוד
מינוי בכיר בשירות הציבורי.
הוא ראש הרשות השופטת, אחד
מסמלי השלטון במדינה.
הוא ממלא תפקיד ממלכתי ייחודי,
בדמות הנהגת מערכת המשפט.

מצב שבו הרשות השופטת פועלת בלי
ראש קבוע במשך כשנה הוא בלתי
נסבל מבחינה משטרית.

עצמאותה ויציבותה של הרשות
השופטת הן תנאי לקיום הדמוקרטיה
וליצירת איזון מסוים מול כוחה העודף
ממילא של הרשות המבצעת.

תקופה כה ארוכה שבה נמנע מינוי
לתפקיד ראש הרשות השופטת, פוגעת
קשות במארג המשטרי.

וכבר נאמר כי "באין רשות שופטת,
באין ביקורת על מעשי הפרט
והשלטון, ייפרע עם ותאבד ממלכה."

===

הנזקים הנגרמים כתוצאה מהחלשת
המערכת המשפטית ומפגיעה
בעצמאותה אינם נעצרים בכותלי
האולמות הללו.

מדובר בפגיעה בכל תחומי החיים
והחברה – בתחום הכלכלי, בתחום
החברתי והשוויון בחלוקת הנטל

והמשאבים, בתחום המדיני
והבין-לאומי, ועוד ועוד.

===

בחודש פברואר 2023, עם השקתה של
מה שמכונה "הרפורמה המשפטית",
כתבנו לשר המשפטים כי:

במישור החוסן הכלכלי של המדינה

-

"המערכת הכלכלית מושפעת
מהמערכת המשפטית ומאיתנותם
של המוסדות המשפטיים.

משקיעים רואים חשיבות
במערכת משפט איתנה, באיזונים
ובבלמים בין הרשויות, ובעצמאות
הרשות השופטת. שיקולים אלה
משתקפים בקריטריונים לדירוג
של סוכנויות הדירוג, הכוללים בין
היתר התייחסות לעצמאות
מערכת המשפט והסביבה
הרגולטורית."

במישור החוסן הבינלאומי -

"ההסדרים המוצעים בתזכיר
אשר מצמצמים באופן משמעותי

את היקף הביקורת השיפוטית
על הרשות המבצעת ועל הרשות
המחוקקת... עלולים להשליך על
עוצמתן של טענות ישראליות
משמעויות בזירות האמורות ועל
יכולתה של מדינת ישראל
להתמודד עם אתגרים
בינלאומיים מסוג זה."

והנה הנזקים מתרחשים לנגד עינינו.

===

לאחרונה הדגיש ראש הממשלה בראיון
במגזין נחשב בחו"ל ובנאום באו"ם את

עצמאותה של מערכת המשפט
הישראלית.

אכן, יש במה להתגאות, וצריך להיזהר
שלא להרוס.

החוסן הלאומי, המדיני והכלכלי של
המדינה חשובים מאי פעם בתקופה זו
של מלחמה.

הפגיעה ברשות השופטת בעת הזו
מזיקה במיוחד. אינה אחראית ומנוגדת
לאינטרס הלאומי.

אני שמחה ששר המשפטים נוכח כאן.

ייצוב מערכת המשפט והקפדה על
עצמאותה הם צו השעה.

===

מכובדי, ממלא מקום נשיא בית המשפט
העליון, השופט עוזי פוגלמן בשם הייעוץ
המשפטי לממשלה ובשם התביעה
הכללית במדינת ישראל, אני מבקשת
להוקיר לך תודה על שנים רבות מאוד,
ועמוסות מאוד, של עשייה חשובה למען
הציבור במדינת ישראל.

קידמת רבות את המשפט הישראלי
ושמרת על דמותו המקצועית

והממלכתית של השירות הציבורי
הישראלי.

אני מאחלת לך הצלחה מקרב לב עם
פרישתך ובדרכך החדשה.

איחולי הצלחה רבה לממלא מקום נשיא
בית המשפט העליון הנכנס, השופט
יצחק עמית. הפיקדון היקר מפז נמסר
לידך.

שנה טובה יותר לכל בית ישראל, ומי
ייתן וכל החטופים וכל לוחמינו ישובו
לחיק משפחותיהם בהקדם.